

Такриз

ба автореферати Каримова Мастона Дилбаровна «Ташаккул ва инкишофи лексикаи лаҳча дар шароити дузабонӣ» (дар асоси маводи лексикаи лаҳчаи тоҷикони ноҳияи Лахш) барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.02.22 – Забонҳои халқҳои кишварҳои хориҷии Аврупо, Осиё, Африқа, сокинони бумии (аборигенҳо) Амрико ва Австралия (забони тоҷикӣ).

Агар сухан дар бораи комёбиҳои илми забоншиносии тоҷик равад, тадқиқи ташаккул ва инкишофи лексикаи лаҳчаи тоҷикони ноҳияи Лахш аз мавзӯҳои тадқиқталаби илми забоншиносӣ, хусусан лаҳчашиносии тоҷик ба шумор меравад, чунки ин мавзӯ, яке аз мавзӯҳои тадқиқталаби илми лаҳчашиносӣ ба шумор рафта, ҳанӯз дар шакли рисолаи илмӣ тадқиқ нашудааст. Тадқиқи масъалаҳои ҷудоғонаи илми лаҳчашиносӣ дар мақолаву асарҳои олимони русу тоҷик тафсил ёфта бошанд ҳам, аммо таҳқиқоти мукаммали лексикаи лаҳчаи тоҷикони ноҳияи Лахш дер боз муҳаққиқи худро интизор буд. Ин вазифаи сангину пурмасъулиятро Каримова Мастона Дилбаровна ба ўҳда гирифта, тадқиқотро ба анҷом расонидааст, ки шоистаи муҳокимаи имрӯза мебошад.

Рисола аз муқаддима, се боб, хулосаи феҳристи ихтисораҳо ва рӯйхати адабиёт иборат аст.

Дар муқаддима, чун қоида, гузориши масъала, дараҷаи таҳқиқи мавзӯ, аҳамияти назариявӣ амалии он, усул ва ҳадафу вазифаи таҳқиқ асоснок карда шудаанд. Дар ҳақиқат муҳаққиқе, ки таҳқиқи лексикаи лаҳчаи тоҷикони ноҳияи Лахшро дар шароити дузабонӣ ба ўҳда гирифтааст ва ба ҳеҷ вачҳ андешаву қоидаҳои олимони ҷӣ забоншиносии рус ва ҷӣ тоҷикро сарфи назар карда наметавонист. Муаллиф аз байни ин ҳама гуфтаҳои навиштаҳо нуктаҳоеро дарёфтааст, ки ўро ба таҳқиқи хусусиятҳои таркиби луғавии лаҳчаи Лахш, барассии диалектизмҳои лексикӣ, муайян кардани таърихи муносибатҳои тоҷикону қирғизҳо ва

ғайра водор сохтаанд ва он нуқтаҳо дар се боби рисола мавриди шарҳу эзоҳ қарор гирифтаанд.

Боби якуми рисола “Масъалаҳои дузабони дар ҷомеаи бисёрзабонӣ” ном дошта аз се фасл иборат аст. Дар фаслҳои ҷудогонаи боби якуми рисола дар хусуси дузабонии яктарафа ва дутарафа маълумоти муфассал дода шудааст, инчунин дар ин фаслҳо масъалаҳои доду гирифтӣ бархе аз вожаҳои забони тоҷикию қирғизӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Муаллифи рисола қайд мекунад, ки “ҳамзистии дуру дароз бо қирғизҳо лаҳҷаи тоҷикони Лахшро мукамал карда, як қисми муҳими калимаҳои соҳавиро фаро гирифтаанд. Аз ҷумла, номи воситаҳои осӣб, асбобҳои рӯзгор, номи анвои хӯрок, машғулият, вожаҳои хешутаборӣ ва ғайра”, ки ҳақ ба ҷониби муаллифи рисола аст.

Боби дуюми рисола “Ташаккули таркиби луғавии лаҳҷаи Лахш” унвон дошта, ду фаслро дар бар мегирад. Дар боби дуюми рисола лексикаи Лахшро бо забони адабии тоҷик муқоиса намуда, ба ҳайси дурусти илмӣ омода бо мисолҳои фаровон қайд менамояд, ки лексикаи лаҳҷаи Лахш аз забони адабӣ аз рӯйи таркиби овозӣ, аз рӯйи маъно ва тобишҳои маъноӣ фарқ мекунанд. Дар фасли “диалектизмҳои лексикӣ” бошад, дар бораи диалектизмҳои пурра ва нопурра, сарчашмаҳои пайдоиши онҳо маълумоти раднашаванда додааст.

Боби сеюми рисола “Баррасии гурӯҳҳои мавзӯии таркиби луғавии лаҳҷаи Лахш” ном дошта, ҳафт гурӯҳи мавзӯии лаҳҷаи Лахш баррасӣ гардидааст. Ҳадафи боби мазкур таҳқиқи истилоҳоти хешутаборӣ буда, дар ин боби истилоҳоти хешутабории ҳамхун, ғайриҳамхун, инчунин вожаҳои ифодагари урфу одат бо далелҳои раднашаванда бо мисолҳои фаровон яқояк шарҳу эзоҳ ҷиғтаанд.

Ҳамин тавр, дар натиҷаи таҳлилу тадқиқи амиқ ба муҳаққиқӣ рисола муяссар гардидааст, ки муносибатҳои ҳамҷаворӣ, иқтисодию сиёсӣ ва маъмурии тоҷикону қирғизҳоро баррасӣ намуда, дар хусуси воҳидҳои

луғавии лаҳҷаи Лахш, гурӯҳҳои мавзӯии он маълумоти дақиқ дода, барои тадқиқи минбаъдаи он роҳ кушоянд.

Хулосаи диссертатсия мисли муқаддимаи он васеъ буда, мундариҷаи бобҳо ба таври фишурда баён гардидаанд. Диссертатсия ба кас таассуроти хеле хуб бахшида метавонад. Ба муаллиф ҳалли масъаласе, ки ҳамчун мақсад ва ҳадафҳои рисолаи диссертатсионӣ қарор гирифтанд, пурра муяссар гардидаанд.

Дар диссертатсия бори нахуст дар илми лаҳҷашиносии тоҷик тадқиқи масъалаҳои назарияи блингвизму таҳқиқи лексикаи лаҳҷаи Лахш бо суръати яқлухт ва системанок дар шакли рисолаи илмӣ мавриди тадқиқ қарор гирифтаанд. Рисола дар такмил ва шинохти назарияи илми лаҳҷашиносӣ саҳме гузошта, натиҷаву хулосаҳои он дар таълифи китобҳои дарсӣ, луғатҳо ва курсҳои махсус дар факултетҳои филологии мактабҳои олии истифода шуда метавонад.

Бо вучуди ин рисола аз баъзе нуқсонҳо ва камбудихо ороӣ нест:

1. Дар рисола баъзан пургӯйи мушоҳида мешавад, ки хуб мешуд муаллиф фикри худро мухтасар баён мекард.

2. Дар баъзе бобҳои диссертатсия иқтибосҳо нисбатан дуру дароз дида мешавад.

3. Номҳои баъзе олимони, аз ҷумла, Осовецкий И. А. дар тарҷумаи русии автореферат бо як ҳарфи “с” омадааст, инчунин бо “тс” сабт шудааст ё ки Ф. П. Сороколетов дар шакли Сороколетова Ф. П. омадааст.

Ин эродҳо чузби буда, ба ҳеҷ ваҷҳ арзиши илмию амалии рисоларо коҳиш намедиханд. Муаллиф мақому манзалат ва хусусиятҳои лексикаи лаҳҷаи Лахшро ба таври илмӣ бо далелҳои раднашаванда исбот намояд.

Автореферат ва мақолаҳои ҷопшуда мундариҷаи рисоларо инъикос менамоянд. Аз ин рӯ, бо итминон изҳор менамоям, ки диссертатсияи илмии Каримова Мастона Дилбаровна “Ташаккул ва инкишофи лексикаи лаҳҷа дар шароити дузабонӣ” (дар асоси маводи лексикаи лаҳҷаи тоҷикони ноҳияи Лахш) асари тадқиқотии дорои арзиши баланди илмию амалии

баанҷомрасида ҳисобида шуда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02. 22 -Забонҳои халқҳои кишварҳои хориҷии Аврупо, Осиё, Африко, сокинони бумии (аборигенҳо) Амрико ва Австралия (забони тоҷикӣ) мебошад.

Алиев Одилҷон-номзади илми филологӣ,
дотсенти кафедраи забонҳо ва фанҳои
гуманитарии филиали Донишгоҳи милли-
тадқиқотии технологӣ «МИСиС»
дар шаҳри Душанбе.

ОД

Модарӣ кӯҷаи илми ҷумҳурии
дотсенти Алиев О. таърихи ҷумҳурии
тадқиқотии технологӣ «МИСиС»
ОД Алиев, одилҷон

У. Зарифов